

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 2

9 januari 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Modern mensbeeld

Er doen zich op allerlei gebied zoveel verschuivingen en patroonwisselingen voor, dat we er al haast gewend aan raken. Een voorbeeld van een dergelijke verandering is, dat in de laatste tien, vijftien jaar een soort „tweede emancipatie” van de vrouw heeft plaats gevonden, een geluidloze revolutie. Dit complex van wijzigingen in het vrouwbeeld wil ik graag aanduiden met het nieuwe profiel van de vrouw.

Maar wanneer we ons aan het denken zetten over deze nieuwe profilering van de vrouw, ontmoeten we vanzelf de reeds ingeburgerde gedachte, dat ook het beeld van jonge mensen van nu en morgen ingrijpend anders is geworden dan het er nog maar kort geleden uitzag. Over de jongeren en hun nieuwe image wordt, zoals u weet, niet weinig gesproken en geschreven.

Misschien is de beeldverandering voor wat de mannen betreft nog het minst duidelijk. In de westerse wereld hebben de volwassen mannen gedurende jaren en jaren, eeuwen zelfs, de toon aangegeven. Dat wat een volgroeiende, rechtschapen man deed of dacht, gold en geldt nog steeds als norm. Naar dat patroon werd al het andere, de jeugd en de vrouwen afgemeten. In de wet komt nog het criterium voor — aan het Romeinse recht ontleend — van de „dominus bonus”, een begrip, dat m.i. wat oudbakken vertaald is met „de goede huisvader”, het toppunt van degelijke betrouwbaarheid.

Natuurlijk is in het beeld van de man ook verandering gekomen, maar dat geschiedde moei-

zamer en langzamer en meer aan het oog onttrokken dan b.v. bij de jongeren. Geen wonder, want het beeld van de man is in al die eeuwen min of meer gestold tot een keihard fossiel... Als er over de wijzigingen al gesproken wordt, is dat meestal in klagerige zin: men kijkt uitsluitend naar de verlieskant en men zegt: „mannen zijn (helaas) geen patriarchen meer...”; „er wordt naar vaders niet meer geluisterd...”; of „waar is het vaderlijke gezag gebleven?”.

We zouden deze patroonverschuivingen natuurlijk ook positief kunnen benaderen. Maar hoe dan ook, voor mij staat vast, dat al die nieuwe profileringen, van vrouwen en jongeren, en — minder zichtbaar — van mannen, tot een geheel nieuw mensbeeld hebben geleid. Het is echter niet eenvoudig glashelder te schetsen, hoe het moderne mensbeeld er uit ziet. Misschien is juist de onduidelijkheid en de vaagheid, het nog niet gekristalliseerd zijn, wel een typisch kenmerk van de nieuwe image.

Een voorname karakteristiek van de moderne mens lijkt me het volgende: tot voor kort was het voor vele mensen nog gebruikelijk om, in grote moeilijkheden, de ogen vroom naar boven op te slaan, naar de hemel. Thans zijn, bij een niet onaanzienlijk aantal mensen de ogen gericht op de anderen, de medemensen om hen heen. Wij hebben geleerd, dat een opwaartsgerichte blik geen hulp verschaft. Dat de enige steun waar men werkelijk op kan rekenen, misschien komt van de medemens, en vooral uit onszelf.

onze radio uitzending van maandag 9 Januari 1967

Kenmerk voor de mens van nu is, dat hij de ogen gericht heeft op wat hem of haar omringt. Ogen die kijken naar andere mensen die zien veel; zij zien meer, dan ogen die de hemel opzoeken, of dan ogen, die al dan niet in gebed, gesloten zijn. Onze ziende ogen worden voortdurend, alle dagen, gekonfronteerd met dat wat in de wereld gebeurt. Het wordt ons via de vele kommunikatiemiddelen getoond. Daarbij is veel ellendigs en gruwelijks. Mij lijkt, dat daarvan een gevolg is, dat mensen van nu een grote bewogenheid tonen met het lot van anderen, een bewogenheid, die door humanisten medemenselijkheid wordt genoemd.

U zag natuurlijk de foto, die in de laatste maand van het afgelopen jaar een prijs verwierf. De foto van een gedode, vrijwel naakte man, die aan touwen achter een hoog, zwaar legervoertuig aan wordt gesleept. Het gezicht van de dode soldaat ligt in de modder van de weg, zijn voeten zijn saamgebonden en de bestuurders van het voertuig kijken onaangedaan achterom. Het is een aktueel plaatje en tegelijk een klassiek beeld.

Een van de oudste oorlogsverhalen die we kennen, handelt over het beleg en de val van Troie. Het was een strijd, die zich waarschijnlijk heeft afgespeeld in de twaalfde eeuw voor onze jaartelling. Een van de episodes uit die oorlog in het grijs verleden betrof het treffen tussen de troiaanse koningszoon Hector en de griekse held Achilles. Achilles wint het gevecht, hij doodt Hector. En om zijn triomf te vergroten, bindt hij Hector's lijk met zijn riem vast aan de voetenplank van zijn strijdswagen. Zo sleept Achilles de dode Hector rondom de wallen van Troie. Over het oude verhaal ligt een waas van ouderwetse heldhaftigheid; Hector is een tragische figuur in zijn ondergang, en Achilles, hoewel wreed, is een held.

Drieduizend jaren liggen tussen de griekse sage en de bekroonde foto. Het plaatje geeft een mo-

DE VRIJHEID VAN DE FILOSOFIE EN DE GEBONDENHEID VAN DE FILOSOFIE

Rede uitgesproken door prof. dr. W. van Doorn bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Technische Hogeschool te Delft.

Te bestellen door storting of overschrijving van f 2,25 op postrekening 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

Uitdaging en antwoord

De brochure bevat de inleidingen, die gehouden zijn tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond, door

dr. H. J. Roethof
prof. dr. J. C. Brandt Corstius
prof. dr. J. P. van Praag

U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving van f 1,75 op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

derne versie van een Hector en Achilles van NU... Maar nu we het met eigen ogen kunnen zien, is er voor ons totaal geen heldhaftigheid bij. Alleen de tragiek blijft over.

Wij voelen ons niet slechts bewogen met de gedode soldaat, die voortgesleept wordt, ook met de triomfator van dit moment. Morgen zal een andere, nieuwe foto genomen kunnen worden, die ons laat zien, hoe de nu nog levenden op hun beurt tragisch slachtoffer zullen zijn.

Ogen, die gericht zijn op, en bewogenheid met de medemens zijn kenmerkend voor het moderne mensbeeld. Maar wat doen we met ons gevoel van medemenselijkheid? Het antwoord is even verscheiden als er mensen zijn. Sommigen menen, dat het organiseren van demonstraties, optochten, bijeenkomsten en marsen het best gestalte geeft aan hun gevoelens van bewogenheid. Anderen slingeren zingend, schreeuwend of schrijvend hun protesten de wereld in. Nog weer anderen storten zich in de politiek, hoewel ze daar tot voor kort een afkeer van hadden. Ze richten een nieuwe politieke partij op, of ze trachten door te dringen in de zeer taaie top van de bestaande politieke partijen.

Bent u niet met me eens, dat het eveneens kenmerkend is voor de mens van nu, dat hij actief is in allerhande zaken, waarvoor hij zich vroeger niet inspande en nauwelijks interesseerde? Laat dit dan de eerste, vluchtige, verkenning zijn van het moderne mensbeeld: het vertoont een blik, gericht op de medemens. De moderne mens is bewogen met het lot van anderen en hij is bereid aktiviteit te ontplooien om zijn bewogenheid gestalte te geven. Ik ben er een beetje trots op, dat de humanisten in Nederland door hun aktieve medemenselijkheid hebben helpen vormgeven aan het nieuwe profiel van de moderne mens.

M. ROOD-DE BOER

Lied

Het werd mijn droom in 's werelds kring
volkomen zorgeloos
een schelp te zijn, een suizend vuur,
een rank, een wilde roos,

onkundig van geluk en leed,
van plan en overleg,
het stuifmeel dat de wind verwoei,
lichtzinnig langs de weg,

een vlinder op een lelieblad,
de vleugels bijna dicht
en trillende een oogwenk eer
zij opgaan in het licht,

een dauwdrop en een sneeuwkristal,
een smetteloze wolk,
een zonnestraal zo flitsend als
een wit geslepen dolk,

een vogel en een varen en
een held're beek in 't woud,
in het rivierbed een nog on-
gewonnen korrel goud,

de wierook en de myrrhe, en
het ruisend requiem,
doch schuldeloos en onbevreesd,
de lout're, pure stem —

Alleen een mens droomt zo vergeefs,
ontwaakt zo moedeloos,
een vreemdeling, voor schelp en vuur
en rank en wilde roos.

Anthonie Donker

Kalender 1967

De kalender 1967 van het
Humanistisch Verbond
is verschenen.
Deze is wederom in
2-kleurendruk uitgevoerd.

De prijs is

f 3.00

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 3,— op post-
rekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Ver-
bond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1967.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het
Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen
personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten.

(adv.)

uit de voorrede tot de Rechtsfilosofie

Hic Rhodus, hic saltus *)

Datgene, *wat is* te begrijpen, is de taak van de filosofie, want datgene, *wat is*, is de rede. Wat het individu betreft, is elk zonder meer een *kind van zijn tijd*; zo is ook de filosofie: *de eigen tijd in gedachten gevat*. Het is even dwaas te menen, dat de een of andere filosofie boven de eigen wereld uit zou komen, als dat een individu over zijn tijd heen zou springen, verder dan Rhodus zou springen. Reikt zijn theorie inderdaad verder, bouwt hij zich een wereld, *zoals die zou moeten zijn*, dan bestaat die wel, maar uitsluitend in zijn mening, een onvaste bodem, waarop men zich alles naar believen kan inbeelden.

Met een geringe wijziging zou bovengenoemde uitdrukking kunnen luiden: *Hier is de roos, hier moeten we dansen*.

Wat ligt tussen de rede als zelfbewuste geest en de rede als aanwezige werkelijkheid, wat de eerste rede van de tweede scheidt en daarin geen bevrediging laat vinden, is de keten van iets abstrakts, dat niet losgemaakt is om begrip te worden. De rede als de roos in het kruis van het heden te zien en zo dat heden te beheersen, dit redelijke inzicht is de *verzoening* met de werkelijkheid. Deze verzoening verschaft de filosofie aan diegenen, die eenmaal de innerlijke eis gevoeld hebben om te *begrijpen*, en de eis om daarin hun subjektieve vrijheid te krijgen in wat substantieel is, en om met de subjektieve vrijheid te staan in iets afzonderlijks of toevals, maar in de ware werkelijkheid.

Dit is het ook, wat de meer konkrete betekenis daarvan inhoudt, wat in het voorgaande op meer abstrakte wijze als *eenheid van vorm en inhoud* aangeduid is. De *vorm* immers in zijn meest konkrete betekenis is de rede als begripkend kennen, en de *inhoud* is de rede als het substantiële wezen van zowel zedelijke als natuurlijke werkelijkheid. De bewuste identiteit van beide is de filosofische idee. — Het is een grote eigenzinnigheid, een eigenzinnigheid die

de mens tot eer strekt, om niets in het gevoel te willen erkennen, wat niet door de gedachte is gerechtvaardigd. Deze eigenzinnigheid is het kenmerk van de nieuwere tijd, bovendien het typische principe van het protestantisme. Waarmee *Luther* begonnen is als geloof in gevoel en in getuigenis des geestes, dat is hetzelfde, waarnaar de verder gerijpte geest streeft om het in *begrip* te vatten en om zo zichzelf in het heden te bevrijden en daarin zichzelf te vinden. Zoals het een beroemde uitspraak is geworden, dat een halve filosofie van God wegvoert (en het is die halfheid die het kennen ziet als een *benaderen* van de waarheid) en dat de ware filosofie tot God voert, dan geldt dat ook voor de staat. Zoals de rede geen genoegen neemt met de benadering (die noch koud noch warm is en daarom uitgespuwd wordt), zo evenmin met de koele wanhoop, die toegeeft dat het in dit tijds-gewricht slecht of hoogstens middelmatig toegaat, maar dat er nu eenmaal nu niets beters is te krijgen en dat men daarom vrede moet hebben met de werkelijkheid; de vrede die vrucht is van de kennis reikt dieper.

Om nog iets te zeggen over het geven van *aanwijzingen*, hoe de wereld zou moeten zijn, daarvoor komt de filosofie persé altijd te laat. Als *gedachte* van de wereld treedt de filosofie pas op in de tijd, nadat de werkelijkheid zijn ontwikkelingsproces heeft voltooid en tot een einde is gekomen. Dit leert het begrip ons, maar eveneens de geschiedenis, dat pas wanneer de werkelijkheid gerijpt is, dat dan het ideeële tegenover het reële optreedt, en dat dan het ideeële diezelfde wereld, maar in zijn eigen substantie opgevat, in de vorm van een intellectueel rijk opbouwt. Als de filosofie zijn sombere geluid laat horen, dan is een levensvorm oud geworden, en met sombere geluiden wordt deze niet verjongd, maar alleen gekend; de uil van Minerva begint pas bij het invallen der schemering te vliegen.

*) hier is Rhodus, hier moeten we springen.

uitzendingen van het humanistisch verbond (Hilv. 1)

Maandag 16 januari 19.40 uur: H. J. J. Lips: „Verkering en verloving”.

Maandag 23 januari 19.40 uur: Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist ervan”.

wij vragen voorts uw aandacht voor

Dinsdag 17 januari 19.05 uur: Ontmoeting der levensovertuigingen.